

OM - oikeusministeriö

VN/16344/2020

Lausuntopyyntö lakiluonnoksesta luottotietolain muuttamiseksi maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämiseksi

Maksuhäiriömerkintöjen kesto tulisi tarkastella vasta positiivisen luottotietorekisterin käyttöönoton yhteydessä

- Finanssiala ry (FA) katsoo edelleen, että maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen tarkastelu olisi luontevinta toteuttaa positiivisen luottotietorekisterin käyttöönoton yhteydessä
- Suoritettuakin saatavaa koskevan merkinnän säilytysajan lyhentäminen vaikeuttaa luottokelpoisuuden arviointia, koska aiemmat maksuhäiriömerkinnät kasvattavat tulevien merkintöjen todennäköisyyttä
- Positiivinen luottotietorekisteri ei täysin korvaa maksuhäiriömerkintää luottokelpoisuuden arvioinnissa, koska siihen ei tallennettaisi historiatietoja
- Ehdotettu kesto on kansainvälisessä vertailussa huomattavan lyhyt
- Muutoksen haitalliset vaikutukset kasvavat ajan mittaan

1 Maksuhäiriömerkinnän keston lyhentäminen vaikeuttaa luottokelpoisuuden arviointia

Lakiluonnoksessa todettuun tapaan maksuhäiriömerkintöjen tarkistaminen on luottokelpoisuuden arvioinnin perustyökalu. Tilítietojen ja ulosottorekisteristä saatavien tietojen kaltaiset muut tietolähteet eivät korvaa maksuhäiriömerkintää, vaan ovat sen rinnalla käytettäviä menetelmiä.

Ongelmat korostuvat uusien asiakkaiden kohdalla, koska luotonmyöntäjällä ei ole aiempia tietoja heidän maksukäyttäytymisestään. Tämä lisää luotonmyöntömenettelyn kustannuksia, koska muita tietoja joudutaan hankkimaan myös manuaalisesti.

FA jakaa edelleen viranomaisten huolen luottoriskimallien tarkkuuden heikkenemisestä yhden keskeisen elementin käytettävyyden kaventuessa. Vaikka FA:n jäsenten luottotappiot ovat pysyneet pieninä, voi maksuhäiriömerkintöjen keston lyhentäminen lisätä tappioita ja arvonalennuksia.

Esitysluonnoksessa arvioidaan oikeasuuntaisesti myös vaikutuksia luottojen hinnoitteluun ja joidenkin sinänsä maksukykyisten asiakkaiden luotonsaannin vaikeutumiseen. Onkin epävarmaa, korvaako merkinnän keston lyhentämisestä joillekin yksilöille ja yrityksille aiheutuva hyöty kuluttajille ja yrityksille kokonaisuuksina aiheutuvia haittoja.

2 Maksuhäiriömerkintä ehkäisee ylivelkaantumista

Säilytysaikojen lyhentämistä perustellaan esitysluonnoksen alussa velkaongelmien mahdollisella lisääntymisellä. Tämä ei kuitenkaan ole oikea tapa puuttua tällaisiin

ongelmiin. Maksuhäiriömerkintä on ylivelkaantumisen katkaisussa keskeinen väline, koska ammattimaiset luotonantajat eivät helposti myönnä luottoa maksuhäiriömerkinnän saaneelle. Merkinnän nopea poistaminen saatavan tultua suoritetuksi voi johtaa myös luonnoksessa kuvatun kaltaisiin tilanteisiin, joissa merkinnästä pyritään eroon lainaamalla varoja esimerkiksi lähipiiriltä.

3 Merkintöjen lyhentämisen vaikutukset kasvavat ajan kuluessa

Käytettävissä olevien tietojen perusteella ehdotettu uudistus vaikuttaisi voimaan tullessaan välittömästi pienehköön joukkoon maksuhäiriöisiä kuluttajia ja yrityksiä. Toisaalta kattavaa käsitystä kaikki merkintään johtaneet saatavansa suorittaneiden maksuhäiriöisten määrästä on vaikeaa muodostaa luonnoksessa mainituista syistä. Siksi vaikutukset voivat jo sääntelyn voimaan tullessa olla ennakoitua suuremmat. Jos maksuhäiriöt saatavien tultua suoritetuksi poistuvat aiempaa nopeammin, uudistuksen haitat lisääntyvät ajan kuluessa. Tämä kumulatiivinen vaikutus tulisi huomioida ja sen vauhtia koettaa arvioida.

Keskeinen syy säilyttää maksuhäiriömerkintöjä niihin johtaneiden saatavien tultua suoritetuksi on, että aiemmat maksuhäiriöt lisäävät uusien maksuhäiriömerkintöjen todennäköisyyttä. Suomen Asiakastiedon mukaan uuden merkinnän todennäköisyys on kuluttajilla yli 70 prosenttia vuoden kuluessa edellisestä merkinnästä ja yli 15 prosenttia vielä silloinkin, kun viimeisin maksuhäiriömerkintä on kolmesta neljään vuotta vanha. Kun vastaava todennäköisyys maksuhäiriöttömällä väestöllä on alle prosentin, on vanhankin maksuhäiriömerkinnän käytölle taloudellisen käyttäytymisen arvioinnissa vahvat perusteet.

Luotonannon lisäksi ongelmia on odotettavissa muissa sopimuksissa, joiden tekemistä maksuhäiriömerkintöjen tarkistaminen edeltää. Lisäselvitysten tarve voi kasvaa esimerkiksi liikehuoneistojen vuokrasuhteista päätettäessä, mikä voi luoda kitkaa vuokramarkkinoille. Finanssialalla ongelmia voi aiheutua myös työnhakijan taloudellisen käyttäytymisen selvittäminen tilanteissa, joissa henkilöluottotiedot voidaan yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain mukaan tarkistaa. Finanssialan luonteen vuoksi tällaisia tilanteita voi tulla vastaan useammin kuin joillakin muilla toimialoilla.

4 Positiivinen luottotieto ei korvaa maksuhäiriömerkintää

Luonnoksessa todetaan, että positiivinen luottotietorekisteri parantaa osaltaan luottokelpoisuuden arvioinnin edellytyksiä, mutta ei korvaa maksuhäiriötietoa täysin. Yksi tärkeimmistä syistä tähän on, että positiiviseen luottotietorekisteriin tallennettavaksi suunnitellut maksuviivästystiedot poistettaisiin rekisteristä pian viivästyneen saatavan tultua maksetuksi. Luotonhakijan maksukäyttäytymistä pidemmältä ajalta kuvaava tieto on luottokelpoisuuden arvioinnissa erittäin hyödyllistä. Lisäksi maksuhäiriömerkintä kertoo taloudellisten vaikeuksien kestosta, koska sitä on useimmissa tapauksissa edeltänyt perintä ja tuomioistuinratkaisu.

Luotolla hyödykkeitä tarjoavalle on olennainen tieto, että saatava on paitsi suoritettu oikeamääräisenä, myös viivästyksettä. Tämä koskee kaikenlaisia luotonantajia. FA jakaakin luonnoksessa esitetyn huolen uudistuksen vaikutuksista myös yritysten välisiin sopimussuhteisiin.

5 Ehdotettu säilytysaika on kansainvälisesti vertaillen lyhyt

Esitysluonnoksesta ilmenee, että lähimmissä naapurimaissamme maksuhäiriömerkintöjen kesto on vähimmilläänkin joitakin vuosia. Tätä on pidetty perusteltuna siitä huolimatta, että esimerkiksi Ruotsissa on jo Suomea kattavammin käytössä positiivista luottotietoa kokoavia palveluja ja maksuhäiriömerkinnän sallitut käyttötarkoitukset ovat samankaltaisia kuin Suomessa. Merkinnät voi tarkistaa luoton myöntämisen ohella myös esimerkiksi asunnon vuokraamisen tai työsuhteeseen ottamisen yhteydessä. Luonnoksessa esitetty säilytysaika on merkinnän tehokkaan hyödyntämisen kannalta epärealistisen lyhyt.

6 Vaihtoehtoiset toimintamallit

Eduskunnan lausuma asettaa valmistelulle kehykset. Ehdotetun mallin lukuisten epäkohtien vuoksi jatkovalmistelussa olisi kuitenkin vielä tarkemmin selvitettävä toimia, joilla maksuhäiriömerkintöjen keston tarkastelun haitat eivät muodostuisi kohtuuttomiksi.

Vaikka maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen vääjäämättä vaikeuttaa luottokelpoisuuden arviointia, voitaisiin haittoja lieventää maltillisemmalla tarkastelulla. FA esittääkin harkittavaksi mallia, jossa suoritettua saatavaa koskevien merkintöjen säilytysaikaa lyhennettäisiin esimerkiksi vuoteen ja samalla luovuttaisiin säilytysajan pidentämisestä sen kuluessa tehtävien uusien merkintöjen perusteella. Tämänkaltainen ratkaisu säilyttäisi paremmin tasapainon maksuhäiriömerkinnöistä yksilöille koituvien haittojen vähentämisen ja lausuntopalautteessakin voimakkaasti ilmaistujen, luotonantajille ja luotonhakijoille kokonaisuutena aiheutuvien ongelmien rajaamisen välillä.

Lisäksi uudistuksen voimaantuloaika olisi punnittava tarkasti. Mitä lyhyemmäksi aika maksuhäiriömerkintöjen keston tarkastelun ja positiivisen luottotietorekisterin käynnistymisen välillä jää, sitä enemmän uudistuksen kielteisiä vaikutuksia voidaan lyhyellä aikavälillä torjua.

FINANSSIALA RY

Lea Mäntyniemi